

סיכום כנס הדיינים - תשע"ד, בנושא:

הוצאת היתר פניה לערכאות

להלן סיכום כנס הדיינים בנושא הוצאת פניה לערכאות, שהתקיים בשנת תשע"ד, ביוזמת מכון משפטי ארץ ועמותת הליכות עם ישראל. מודגש, שעל כל בית דין להפעיל שיקול דעת בכל מקרה לגופו כדי לוודא שהיתר יינתן רק במקרה הנדרש.

א. קריטריונים להוצאת היתר פניה לערכאות

1. ניתן לדרוש מהנתבע לחתום על הסכם בוררות תוך זמן קצוב וסביר, עוד לפני קביעת דיון בבית הדין,¹ כמו כן די בהזמנה אחת.²
2. ניתן להסתמך על שירותי דואר ושליחות כדי לשלוח הזמנה לדין לבעלי הדין, ועל דיווח שלהם שהנמען קיבל או סירב לקבל את המכתב. יש לוודא שבעל הדין ידע מה תוכן המכתב.³
3. ניתן למסור את מכתב ההזמנה לדין לאחד מבני ביתו הבוגרים של הנתבע, ויש ליידע את מקבל ההזמנה שמדובר במכתב הזמנה של בית הדין, או לכתוב על המעטפה: "הזמנה לדין".⁴
4. ניתן להסתמך על דיווח של מזכיר או מזכירת ביה"ד שהנתבע מסרב להתדיין בדין תורה כדי להתיר לתובע לתבוע בערכאות.⁵
5. נתבע שמתעלם מפנייה בכתב של בית הדין לחתום על הסכם בוררות או מסרב להודיע האם הוא מעוניין להתדיין בבית דין אחר – דינו כמי שסירב להתדיין בדין תורה,⁶ וזאת, גם אם הנתבע אינו חייב להתדיין בפני בית הדין הזה.⁷

¹ הרב משה שלום שור, "בענין הזמנה לדין", בית אהרן וישראל, שנה טז, גליון צה סיון-תמוז תשסא, עמ' עג. דבריו הובאו בספר "סדר הדין", שוחטמן, עמ' 371.

² מאזניים למשפט סימן יא סעיף א כתב שיש צורך בשלוש הזמנות רק לצורך נידוי; הרב יועזר אריאל, דיני בוררות, עמ' רעו.

³ שו"ת אגרות משה אה"ע חלק ג, סימן כט; תקנות הדיון של הרה"ר (תשנ"ג), תקנה לט; וכך כתב גם פרופ' שוחטמן, סדר הדין עמ' 365.

⁴ שולחן ערוך חושן משפט יא, ג; תקנות הדיון של הרה"ר (תשנ"ג), תקנה מ.

⁵ אורח משפט (להגרש"ד אנאליק) סי' כו סעיף ב, שכתב שאם ב"ד קובע שיש נאמנות לשלוחיו אזי הם נאמנים.

⁶ רמ"א חו"מ יא, א, בשם המהרי"ק שורש יא. במקרה כזה כדאי להוציא היתר פניה לערכאות מושהה שמאפשר לנתבע לחזור בו תוך זמן קצוב וקצר (כגון, 14 יום).

⁷ הרב שיי"ל לנדסמאן, "קביעת הרכב בית הדין", דברי משפט א (תשנו), עמ' רה-רו, מובא ב"סדר הדין", שוחטמן, עמ' 382.

6. נתבע שמוכן להתדיין בדין תורה אך אינו מוכן לחתום על הסכם בוררות – דינו כסרבן.⁸ כך גם דינו של נתבע שמבקש להתדיין בבית דין שפסק הדין שלו אינו ניתן לאכיפה בהוצל"פ.⁹
7. הנוסח המקובל של הסכם הבוררות הוא "בין לבין ובין לפרש", והוא אינו מאפשר לבית הדין להכריע באופן שרירותי,¹⁰ ועל כן נתבע שמסרב לחתום על נוסח זה דינו כמי שסירב לדין תורה.¹¹
8. במקרה של נתבע שאינו יכול להתדיין בדין תורה על פי החוק, או שידוע לבית הדין כמי שבאופן עקבי מסרב להתדיין בדין תורה, ביה"ד רשאי להתיר פניה לערכאות גם ללא פניה לנתבע.¹²

ב. דינו של תובע בהיתר בערכאות שזכה ביותר ממה שהוא זכאי ע"פ ההלכה

9. מנהג בתי הדין להתיר פניה לערכאות במקרה של סירוב גם ללא בדיקת תוכן התביעה.¹³
10. נחלקו האחרונים לגבי תובע בערכאות בהיתר: יש שכתבו שהוא זכאי לקבל רק מה שמגיע לו ע"פ דין תורה ועליו לפנות למורה הוראה כדי שיורה לו כמה הוא יכול לקבל.¹⁴
11. לעומתם, אחרים התיירו לקבל כל מה שנפסק בערכאות, בגלל שהנתבע קיבל על עצמו את דיני הערכאות,¹⁵ או בגלל שהיתר פניה לערכאות משמעו שערכאות דנים מכוח בית הדין, ולכן, בסמכות בית הדין לקנוס את הנתבע שסירב להתדיין בדין תורה.¹⁶
12. בנוגע לחיוב ריבית בערכאות יש לעשות שאלת חכם.¹⁷

⁸ דברי הגאונים כלל נב, ח; המהרש"ם (חלק ג' סוף סי' קסה); פסקי דין - ירושלים דיני ממונות ובירורי יהדות ג עמוד יג; הרב יעזר אריאל, דיני בוררות, עמ' עח.

⁹ פסקי דין - ירושלים דיני ממונות ובירורי יוחסין יא פס"ד בעמוד יד. ראו גם פסקי דין - ירושלים דיני ממונות ובירורי יוחסין ז פס"ד בעמוד קעו.

¹⁰ בבא בתרא קלג, ב, "דייני דחצצתא".

¹¹ שו"ת ציץ אליעזר חלק ז סימן מח, פרק ח, שאלה ב; הרב יעזר אריאל, דיני בוררות עמ' שטו, ראו מחלוקת בפד"ר יא 262-267.

¹² כסף הקדשים חו"מ סי' כו סעיף ב.

¹³ אמרי בינה, דיני דיינים, סימן כו; ערך שי כו, ב, ישועות ישראל כו, ב.

¹⁴ הרב מרדכי רלב"ג בשם הרב יוסף ש. אלישיב תחומין כה, עמ' 251; קובץ בית הוראה הישר והטוב, חלק ו', עמ' רלח.

¹⁵ שו"ת מהרש"ם חלק א' סימן פט.

¹⁶ אורח משפט סי' כו סעיף ב; הרב יעזר אריאל, דיני בוררות, עמ' שכט.

¹⁷ זאת, כיון שיש הבדל בין חיובי ריבית שונים, כגון, במקרה של פיחות, קנס של בימ"ש, פיצוי על עיכוב תשלום, וקנס מתרבה.

הרב יעקב אריאל, רב העיר רמת גן, ואב"ד לממונות "ארץ חמדה – גזית"
הרב ד"ר רצון ערוסי, רבה של קריית אונו, ויו"ר הליכות עם ישראל
הרב יוסף כרמל, ראש כולל ארץ חמדה ואב"ד לממונות "ארץ חמדה – גזית"
הרב אברהם גיסר, רבה של עפרה, יו"ר מכון משפטי ארץ, אב"ד לממונות "ארץ חמדה – גזית"
הרב בניהו ברונר, אב"ד לממונות "ארץ חמדה – גזית"
הרב אליעזר שנקולבסקי, ראש ישיבת ההסדר בית שמש, ואב"ד לממונות "ארץ חמדה – גזית"
הרב שלמה אישון, ראש מכון כת"ר, רב מזרח העיר רעננה ואב"ד לממונות "ארץ חמדה – גזית"
הרב יהונתן בלס, רב היישוב נווה צוף, ראש כולל רצון יהודה ואב"ד לממונות "ארץ חמדה – גזית"